

Basketbol ve Futbol Seyircilerinin Taraftar Özdeşleşme Düzeyi, İletişim Becerisi ve Saldırganlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Berna CAN¹, Kübra KENDİRLİ², Ercan POLAT³

¹Çukurova Üniversitesi, Adana, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0003-1379-7920>

²Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0003-4074-4349>

³Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Ağrı, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0002-4892-2616>

Email: cannbernaa@gmail.com, 51kkendirli@gmail.com, ercihanpolat@hotmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 02.11.2020 - Kabul: 22.11.2020)

Öz

Bu araştırma basketbol ve futbol seyircilerinin taraftar özdeşleşme düzeyi, iletişim becerileri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmada genel tarama modellerinden ilişkiisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma grubunu Türkiye’de bulunan 106 kadın 162 erkek olmak üzere toplam 268 futbol ve basketbol seyircileri oluşturmaktadır. Grup oluşumu, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun (kazara) örnekleme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı içerisinde bireylerin; demografik bilgileri için Kişisel Bilgi Formu, taraftar özdeşleşme düzeylerini belirlemek için “Spor Taraftar Özdeşleşme Ölçeği”, iletişim becerilerini ölçmek için “İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” ve saldırganlık düzeylerini tespit etmek için beş boyutlu “Saldırganlık Ölçeği” yer almıştır. Araştırmada kullanılacak olan anket formları araştırmacı tarafından online anket yöntemiyle bireylere ulaştırılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS programı aracılığıyla bilgisayar ortamında analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, cinsiyet, eğitim durumu, yerleşim yeri, lisanslı spor geçmişi, takımın deplasman maçlarına gitme durumu ve yerinde (canlı) maç seyretme sıklığı değişkenlerinin taraftar özdeşleşme, iletişim becerileri ve saldırganlık üzerinde kısmen de olsa etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca yaş değişkeni ile saldırganlık ölçeği arasında düşük düzeyde negatif ve pozitif yönlü ilişki olduğu görülürken, takımın maçlarını izlemek için aylık ortalama harcama miktarı ile taraftar özdeşleşme arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Futbol, Basketbol, Taraftar Özdeşleşme Düzeyi, İletişim Becerisi, Saldırganlık

Examination of The Relationship Between Basketball and Football Spectators' Level of Fan Identification, Communication Skills and Aggression

Abstract

This study was conducted to examine the relationship between basketball and football spectators' fan identification level, communication skills and aggression levels. In this research, relational scanning model was used from general scanning models. The research group consists of a total of 268 football and basketball spectators, including 106 women and 162 men in Turkey. Group formation was carried out by convenience sampling from non-selective sampling methods. In the data collection tool, individuals; Personal Information Form for demographic information, "Sports Fan Identification Scale" to determine fan identification levels, "Communication Skills Assessment Scale" to measure communication skills, and a five-dimensional "Aggression Scale" to determine aggression levels. The questionnaire forms to be used in the study were delivered to the individuals by the researcher through the online questionnaire method. The data obtained in the research were analyzed in computer environment through the SPSS program. When the findings are evaluated,, it can be said that gender, educational status, place of residence, licensed sports history, the team's attendance at away matches, and the frequency of watching live (live) matches are partially influential on fan identification, communication skills, and aggression. In addition, it is observed that there is a low level of negative and positive directional relationship between the age variable and the scale of aggression, and a low level of positive directional relationship between the average amount of spending per month to watch the team's matches and fan identification.

Keywords: Football, Basketball, Fan Identification Level, Communication Skills, Aggression

Giriş

Günümüzde futbol ve basketbol bireyler tarafından hem daha çok icra edilen hem de daha çok takip edilen iki branş haline gelmiştir. Bu durumda beraberinde taraftar ve özdeşleme kavramlarının ön plana çıkmasını sağlamıştır. Taraftar kavramı, belirli bir grup, kişi veya düşünceleri destekleyen bireyleri ifade etmektedir (Karatoprak, 2019). Özdeşleme kavramı ise, bireylerin taraftarı oldukları takımlara karşı göstermiş oldukları sosyal ve psikolojik bağ olarak tanımlanmaktadır (Funk ve James, 2001). Bu nedenle taraftarlar destekledikleri takımlarının başarılarını ya da başarısızlıklarını takımlara karşı göstermiş oldukları psikolojik bağlılıktan dolayı kendi başarıları ya da başarısızlıkları olarak algılayabilirler (Ashforth ve Mael, 1989). Dolayısıyla bu özdeşleşme ve kişiselleştirme durumu da bireylerde rakip takımların taraftarlarına karşı daha çok saldırgan davranışlar sergilemelerine neden olabilir.

Ülkemizde en çok takip edilen ve geniş bir taraftar kitlesine sahip olan futbol ve basketbol müsabakalarında taraftarların destekledikleri takımın başarısız olması veya takıma yönelik yapılan olumsuz tutum ve davranışlar sonucunda taraftarlar arasında sözlü veya fiziksel saldırganlık davranışları görülmektedir. Saldırganlık, bireyin kasıtlı olarak çevresine veya bireylere karşı fiziksel ve psikolojik olarak zarar vermeyi amaçlayan davranışlar bütünü olarak tanımlanmaktadır (Tuzgöl, 2000). Sporda saldırganlık ise, taraftar, sporcu veya antrenörlerin müsabaka sırasında spor branşlarına özgü kuralları ihlal ederek rakip takımda bulunan taraftar, sporcu veya antrenörlere karşı gerçekleştirmiş oldukları sözel, fiziksel veya psikolojik davranışlar olarak ifade edilmektedir (Dervent, 2007). Taraftarların saldırgan davranışlar göstermesinde rol oynayan birçok etken bulunmaktadır. Bu etkenler çeşitli saldırganlık teoriyle açıklanma birlikte, çevresel faktörlerin etkisiyle bireyi saldırganlığa iten aile, eğitim, sosyal grup, referans grupları ve kültür gibi olgular (Çağlayan, 2003) ile iletişim eksikliklerinden kaynaklanan sorunlarda olabilir.

İletişim, en genel tanımıyla bireylerin duygu, düşünce ve bilgilerini paylaşarak kendilerini ifade etme biçimi olarak tanımlanmaktadır (Ege, 2006). İletişim beceresi ise, bireylerin haklarını koruyarak ve onların haklarına saygı duyarak kendi sorumluluklarını yerine getirmeyi amaçlayan iletişim olarak ifade edilmektedir (Hargie, 2006). Dolayısıyla müsabakalarda yer alan hakemlerin, antrenörlerin, sporcuların ve taraftarların etkili bir iletişim becerisine sahip olmaları gerekmektedir. Çünkü spor müsabakalarında etkili ve doğru iletişimin takımların performansını arttırması açısından önemli rol oynadığı görülmektedir (Selağzı ve Çepikkurt, 2014). Bu nedenle futbol ve basketbol müsabakalarında saldırgan davranışların azalması, sporcuların müsabaka sırasında performanslarında düşüş yaşanmaması ve müsabakaların fair-play anlayışında devam etmesi için etkili ve doğru iletişim son derece önemlidir.

Literatür incelendiğinde, taraftar özdeşleşme, saldırganlık ve iletişim becerisi kavramlarının bir arada kullanılarak yapılan araştırma olmadığı görülmektedir. Taraftar özdeşleşme düzeyi ve saldırganlık ile ilgili yapılan araştırmalarda daha çok futbol taraftarlarının taraftar özdeşleşme ve saldırganlık düzeylerinin ya da genel olarak spor taraftarlarının takımlarıyla özdeşleşme düzeylerinin incelendiği araştırmalar olduğu görülmektedir (Çağlayan, 2003; Demirel, Güven- Karahan ve Ünlü, 2007; Giray ve Gültekin-Salman, 2008; Aycan, Polat ve Uçan, 2009; Kuru ve Var, 2009; Duyar, 2011; Bilir ve Sangün, 2013; Polat ve Sönmezoğlu, 2016; Beşkat, 2016; Altınoluk vd., 2017; Yıldırım, 2017; Polat, Yoka ve Üzümlü, 2018; Polat, 2018; Aslan ve Geyik, 2018; Polat, Sönmezoğlu, Yıldız ve Çoknaz, 2019; Çınarlı, 2019; Zelyurt, 2019; Karatoprak, 2019; Polat, Yoka, Can ve Yılmaz, 2019; Kılıç, 2020). İletişim becerileri ile ilgili yapılan araştırmalarda ise daha çok hakemlerin, antrenörlerin ve bireysel

veya takım sporu yapan bireylerin iletişim becerilerinin incelendiği araştırmaların olduğu görülmektedir (Ulukan, 2012; Akbaş, 2014; Özdemir, 2014; Savcı, 2017; Cengiz, 2017; Buğdaycı, 2018; Azad-Mohammed, 2019; Acar, 2019; Ayancı, 2019; Aksoy, 2019; Akgül, 2020).

Bireyler taraftarı oldukları takımlarla aralarında duygusal bir bağ kurarlar. Taraftarların takımlarıyla aralarından kurmuş oldukları bu bağ sayesinde taraftarların takımlarıyla özdeşleşme düzeyleri de yüksek olmaktadır. Takımla özdeşleşme düzeylerinin yüksek olması taraftarın daha saldırgan davranışlar sergilemesine ve karşı takımın taraftarlarının ve sporcularının da haklarını göz ardı ederek hareket etmelerine zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle bu araştırmanın amacı; basketbol ve futbol seyircilerin taraftar özdeşleşme düzeyi, iletişim becerisi ve saldırganlık arasındaki ilişkinin farklı değişkenler açısından incelenerek, durum analizinin yapılması ve elde edilecek bilimsel sonuçlar doğrultusunda taraftarların taraftar özdeşleşme düzeylerine göre iletişim becerileri ve saldırganlık düzeylerine yönelik bazı öneriler sunmaktır.

Materyal ve Metod

Araştırma Modeli

Araştırma; nicel araştırma modeline göre tasarlanmış olup, ilişkisel tarama modeli çerçevesinde yürütülmüştür.

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu; Türkiye’de bulunan futbol ve basketbol seyircileri oluşturmaktadır. Örneklem seçimi seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun (kazara) örnekleme yöntemine göre gerçekleştirilmiştir. Uygun (kazara) örnekleme yöntemi; zaman, para ve işgücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerinden seçilmesidir (Büyüköztürk vd., 2016). Bu kapsamda futbol ve basketbol seyircisi olan 106 kadın 162 erkek olmak üzere toplam 268 katılımcı araştırmaya dâhil edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Dört bölümden oluşan anketin birinci bölümünde “Kişisel Bilgi Formu”, ikinci bölümünde “Spor Taraftar Özdeşleşme Ölçeği”, üçüncü bölümünde “Saldırganlık Ölçeği”, dördüncü bölümde ise “İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeği (İBDÖ)” kullanılmıştır.

Spor Taraftar Özdeşleşme Ölçeği: Wann ve Branscombe (1993) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek tek boyutlu olup uç noktaları 1 ile 8 arasında değişmekte ve likert tipi formatında 7 maddeden oluşmaktadır. “1 = Hiç önemli değil, Hiç, Hiç hoşlanmam”, “8 = Çok önemli, Bütünüyle, Çok hoşlanırım” gibi iki zıt ucu göstermekte ve yüksek puanlar özdeşleşmenin fazla olduğuna işaret etmektedir. Ölçekten en çok 56, en az ise 7 puan alınabilmektedir. Ölçeğin Türk toplumuna uygunluğunu tespit etmek için ise Günay ve Tiryaki (2003), geçerlik ve güvenilirlik analizini yaparak kullanıma uygun hale getirmiştir.

Saldırganlık Ölçeği: Buss ve Perry (1992) tarafından geliştirilen, Buss ve Warren tarafından 2000 yılında güncellenen “Saldırganlık Anketi”(Aggression Questionnaire) bireylerin saldırganlık düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Can (2002) tarafından gerçekleştirilmiştir Ölçek 34 maddeden

oluşmakta ve 5’li likert tipinde geliştirilmiş olup, bireylerden ifadelerin karakterlerine ne kadar uygun olduğunu “Hiç Uygun Değil” den “Tam Uygun”a kadar değerlendirmeleri istenmiştir. Saldırganlık ölçeği, yapılan faktör analizleri sonucunda “fiziksel saldırganlık”, “sözel saldırganlık”, “öfke”, “düşmanlık” ve “dolaylı saldırganlık” olmak üzere beş alt ölçekten meydana getirilmiştir. Toplam puan gönüllülerin saldırganlık puanlarını ifade eder. Puanın yüksek olması, saldırganlık eğilimin yüksek olduğunu; düşük olması saldırganlık eğilimin düşük olduğunu gösterir.

İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği (İBDÖ): Korkut (1996) tarafından iletişim becerilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 5’li likert tipi ölçektir ve 25 sorudan oluşmaktadır. Ölçek “Her zaman (5), Sıklıkla (4), Bazen (3), Nadiren (2) ve Hiçbir zaman (1)” olmak üzere derecelendirilmiş seçeneklerden oluşmaktadır. Tersine maddelerin olmadığı ölçekte yüksek puan, bireylerin kendi iletişim becerilerini olumlu yönde değerlendirdikleri anlamındadır.

Verilerin Toplanması

Anketler katılımcılara araştırmacılar tarafından online anket yöntemi kullanılarak ulaştırılmıştır. Online anket yöntemi kullanılarak toplanan verilerde Google Drive üzerinden hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Google Drive üzerinden hazırlanan anket formunda form açıklaması kısmına gerekli açıklamalar yapılarak katılımcılara anket formunu nasıl dolduracakları konusunda bilgiler aktarılmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler toplandıktan sonra SPSS paket programıyla analiz edilmiştir. Tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra; dağılımların normallik sınaması çarpıklık ve basıklık testleri aracılığıyla incelenmiştir. Normal dağılım gösteren yapılara parametrik, normal dağılım göstermeyen yapılara ise nonparametrik test kararı alınmıştır. Hipotez testleri için, ikili değişkenlere göre farklılıkları belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t-Testi, ilişki karşılaştırmalarında ise Pearson ve Sperman Korelasyon Analizleri kullanılmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Tanımlayıcı İstatistikler – Yüzde ve Frekans Dağılımları

		f	%
Cinsiyet	Kadın	106	39,6
	Erkek	162	60,4
Eğitim Durumu	Lise	12	4,5
	Ön Lisans/Lisans	195	72,8
	Lisansüstü	61	22,8
Yerleşim Yeri	Köy/Kasaba	17	6,3
	İlçe	36	13,4
	İl	107	39,9
	Büyük Şehir	108	40,3
Lisanslı Spor Geçmişiniz Var Mı?	Evet	177	66,0
	Hayır	91	34,0
En Çok Takip Edilen Spor Branşı	Futbol	163	60,8
	Basketbol	105	39,2

Takımınızın Deplasman Maçlarına Gider Misiniz?	Evet	58	21,6
	Hayır	210	78,4
Yerinde (Canlı) Maç Seyretme Sıklığı	Haftada Bir/Birkaç Kez	100	37,3
	Ayda Bir/Birkaç Kez	59	22,0
	Yılda Bir/Birkaç Kez	62	23,1
	Hiç	47	17,5
Toplam		268	100

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların %39,6'sı kadın (n=106), %60,4'ü erkektir (n=162). Eğitim durumu değişkenine ilişkin frekans ve yüzde değerleri yer almakta olup, katılımcıların %4,5'i lise (n=12), %72,8'i ön lisans/lisans (n=195), %22,8'i lisansüstü (n=61) olarak saptanmıştır. Yerleşim yeri değişkenine ilişkin frekans ve yüzde değerleri verilmiş olup, %6,3'ü köy/kasaba (n=17), %13,4'ü ilçe (n=36), %39,9'u il (n=107), %40,3'ü büyük şehir (n=108) olarak saptanmıştır. Lisanslı spor geçmişi değişkenine ilişkin frekans ve yüzde değerleri yer almakta olup, %66,0'ı evet (n=177), %34,0'ı hayır (n=91) olarak saptanmıştır. En çok takip edilen branş değişkenine ilişkin frekans ve yüzde değerleri yer almakta olup, %60,8'i futbol (n=163), %39,2'si basketbol (n=105) olarak saptanmıştır. Takımınızın deplasman maçlarına gitme durumu değişkenine ilişkin frekans ve yüzde değerleri yer almakta olup, %21,6'sı evet (gidiyorum) (n=58), %78,4'ü hayır (gitmiyorum) (n=210) olarak saptanmıştır. Yerinde (canlı) maç seyretme sıklığı değişkenine ilişkin frekans ve yüzde değerleri yer almakta olup, %37,3'ü haftada bir/birkaç kez (n=100), %22,0'ı ayda bir/birkaç kez (n=59), %23,1'i yılda bir/birkaç kez (n=62), %17,5'i hiç (n=47) olarak saptanmıştır.

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler – Ortalama ve Yaygınlık Ölçüleri

	$\bar{x}$	S	Min.	Max.	N
Yaş	24,66	4,53	16,00	40,00	
Takımınızın Maçlarını Seyretmek İçin Aylık Ortalama Harcama Miktarı	65,86	119,36	00,00	1000,00	268

Tablo 2 de katılımcıların yaş ortalaması ($\bar{x}$), 24,66 standart sapması (S), 4,53 en küçük yaş değeri 16, en büyük yaş değeri ise 40 olarak saptanmıştır. Takımınızın maçlarını seyretmek için aylık ortalama harcama miktarının ortalaması ($\bar{x}$), 65,86 standart sapması (S), 119,36 en az harcama miktarı 00, en çok harcama miktarı ise 1000,00 olarak saptanmıştır.

Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine İlişkin t-Testi Sonuçları

Branş	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	S	Sd	t	p
Taraftar Özdeşleşme	Kadın	70	33,25	13,20	137,71	-4,04	0,00
	Erkek	93	41,27	11,61			
Futbol İletişim Becerileri	Kadın	70	105,00	14,50	161	-0,28	0,77
	Erkek	93	105,68	15,44			
Fiziksel Saldırganlık	Kadın	70	15,34	6,48	161	-2,64	0,00
	Erkek	93	18,30	7,45			

	Sözel Saldırganlık	Kadın	70	13,82	3,78	161	-1,04	0,29
		Erkek	93	14,49	4,19			
	Öfke	Kadın	70	20,38	5,21	161	-0,97	0,33
		Erkek	93	21,25	6,00			
	Düşmanlık	Kadın	70	18,60	5,45	161	-0,40	0,68
		Erkek	93	18,96	5,84			
	Dolaylı Saldırganlık	Kadın	70	13,18	4,34	161	-0,79	0,42
		Erkek	93	13,76	4,78			
	Taraftar Özdeşleşme	Kadın	36	29,61	12,74	103	-2,21	0,02
		Erkek	69	35,53	13,12			
	İletişim Becerileri	Kadın	36	109,86	9,39	96,18	2,57	0,02
		Erkek	69	103,95	13,92			
	Fiziksel Saldırganlık	Kadın	36	15,55	6,85	103	0,31	0,75
		Erkek	69	15,15	5,81			
Basketbol	Sözel Saldırganlık	Kadın	36	13,33	2,42	102,14	-0,15	0,89
		Erkek	69	13,43	4,26			
SÖ	Öfke	Kadın	36	20,50	5,84	103	1,22	0,22
		Erkek	69	19,04	5,77			
	Düşmanlık	Kadın	36	19,44	5,41	103	2,39	0,01
		Erkek	69	16,86	5,11			
	Dolaylı Saldırganlık	Kadın	36	12,88	4,28	103	1,33	0,18
		Erkek	69	11,89	3,19			

Tablo 3 incelendiğinde, futbol taraftarı olan katılımcıların cinsiyet değişkenine göre STÖÖ ve SÖ'nin fiziksel saldırganlık alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Aritmetik ortalamalar incelendiğinde her iki alt boyuttada bu farkın erkek katılımcıların lehine olduğu görülmektedir. İBDÖ ve SÖ'nin diğer hiçbir alt boyutunda fark görülmemiştir ($p>0,05$).

Basketbol taraftarı olan katılımcıların cinsiyet değişkenine göre STÖÖ, İBDÖ ve SÖ'nin düşmanlık alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Aritmetik ortalamalar incelendiğinde bu farkın STÖÖ'nde erkek katılımcıların lehine olduğu görülürken, İBDÖ ve SÖ'nin düşmanlık alt boyutunda bu farkın kadın katılımcıların lehine olduğu görülmektedir. SÖ'nin diğer hiçbir alt boyutunda fark görülmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 4. Katılımcıların Takımlarının Deplasman Maçlarına Gitme Durularına İlişkin t-Testi Sonuçları

Brans		Deplasman Maçlarına Gitme	N	$\bar{x}$	S	Sd	t	p
Futbol	Taraftar Özdeşleşme	Evet	38	45,76	8,16	99,82	5,83	0,00
		Hayır	125	35,42	13,14			
	İletişim Becerileri	Evet	38	105,86	14,85	161	0,22	0,82
		Hayır	125	105,24	15,10			
SÖ	Fiziksel Saldırganlık	Evet	38	18,63	7,53	161	1,57	0,11
		Hayır	125	16,54	7,03			

	Sözel Saldırganlık	Evet	38	14,39	4,11	161	0,32	0,74
		Hayır	125	14,15	4,01			
	Öfke	Evet	38	20,97	6,40	161	0,11	0,91
		Hayır	125	20,85	5,46			
	Düşmanlık	Evet	38	20,26	6,14	161	1,81	0,07
		Hayır	125	18,36	5,45			
	Dolaylı Saldırganlık	Evet	38	13,60	5,11	161	0,13	0,89
		Hayır	125	13,48	4,44			
	Taraftar Özdeşleşme	Evet	20	44,30	9,72	103	4,39	0,00
		Hayır	85	30,96	12,69			
	İletişim Becerileri	Evet	20	106,15	15,05	103	0,06	0,94
		Hayır	85	105,94	12,34			
	Fiziksel Saldırganlık	Evet	20	15,40	4,72	103	0,08	0,93
		Hayır	85	15,27	6,47			
Basketbol	Sözel Saldırganlık	Evet	20	13,45	4,28	103	0,06	0,94
		Hayır	85	13,38	3,60			
SÖ	Öfke	Evet	20	18,55	5,81	103	-0,84	0,39
		Hayır	85	19,77	5,81			
	Düşmanlık	Evet	20	18,45	5,69	103	0,64	0,54
		Hayır	85	17,58	5,27			
	Dolaylı Saldırganlık	Evet	20	11,90	3,53	103	-0,46	0,64
		Hayır	85	12,31	3,65			

Tablo 4 incelendiğinde, futbol taraftarlarının takımlarının deplasman maçlarına gitme durumlarına göre STÖÖ’nde istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Aritmetik ortalamalar incelendiğinde bu farkın takımlarının deplasman maçlarına giden katılımcıların lehine olduğu görülmektedir. İBDÖ ve SÖ’nin hiçbir alt boyutunda fark görülmemiştir ($p > 0,05$).

Basketbol taraftarlarının takımlarının deplasman maçlarına gitme durumlarına göre STÖÖ’nde istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Aritmetik ortalamalar incelendiğinde bu farkın takımlarının deplasman maçlarına giden katılımcıların lehine olduğu görülmektedir. İBDÖ ve SÖ’nin hiçbir alt boyutunda fark görülmemiştir ($p > 0,05$).

Tablo 5. Katılımcıların Lisanslı Spor Geçmişi Durumlarına İlişkin t-Testi Sonuçları

Branş		Lisanslı Spor Geçmişi		N	$\bar{x}$	S	Sd	t	p
		Evet	Hayır						
	Taraftar Özdeşleşme	Evet	95	39,67	12,60	161	2,17	0,03	
		Hayır	68	35,26	12,90				
Futbol	İletişim Becerileri	Evet	95	105,50	14,30	161	0,11	0,91	
		Hayır	68	105,23	16,03				
SÖ	Fiziksel Saldırganlık	Evet	95	17,50	6,99	161	0,99	0,32	
		Hayır	68	16,36	7,45				
	Sözel Saldırganlık	Evet	95	14,31	3,86	161	0,40	0,68	
		Hayır	68	14,05	4,27				

Basketbol	Öfke	Evet	95	21,20	5,39	161	0,84	0,40
		Hayır	68	20,44	6,07			
	Düşmanlık	Evet	95	19,07	5,49	161	0,70	0,48
		Hayır	68	18,44	5,91			
	Dolaylı Saldırganlık	Evet	95	13,67	4,23	161	0,51	0,60
		Hayır	68	13,29	5,08			
	Taraftar Özdeşleşme	Evet	82	34,07	13,54	103	0,83	0,40
		Hayır	23	31,47	12,12			
	İletişim Becerileri	Evet	82	106,86	12,75	103	1,34	0,18
		Hayır	23	102,82	12,85			
	Fiziksel Saldırganlık	Evet	82	15,56	6,25	103	0,83	0,40
		Hayır	23	14,34	5,85			
Sözel Saldırganlık	Evet	82	13,71	3,48	103	1,67	0,09	
	Hayır	23	12,26	4,35				
SÖ Öfke	Evet	82	19,85	5,56	103	1,03	0,30	
	Hayır	23	18,43	6,62				
Düşmanlık	Evet	82	18,47	5,17	103	2,69	0,00	
	Hayır	23	15,17	5,21				
Dolaylı Saldırganlık	Evet	82	12,43	3,71	103	1,07	0,28	
	Hayır	23	11,52	3,21				

Tablo 5 incelendiğinde, futbol taraftarlarının lisanslı spor geçmişi durumlarına göre STÖÖ’nde istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Aritmetik ortalamalar incelendiğinde bu farkın lisanslı spor geçmişi olan katılımcıların lehine olduğu görülmektedir. İBDÖ ve SÖ’nin hiçbir alt boyutunda fark görülmemiştir ($p>0,05$).

Basketbol taraftarlarının lisanslı spor geçmişi durumlarına göre SÖ’nin düşmanlık alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir ($p<0,05$). Aritmetik ortalamalar incelendiğinde bu farkın lisanslı spor geçmişi olan katılımcıların lehine olduğu görülmektedir. STÖÖ, İBDÖ ve SÖ’nin diğer hiçbir alt boyutunda fark görülmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 6. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre STÖÖ, İBDÖ ve SÖ Arasındaki İlişkiler

Eğitim Durumu		n	Taraftar Özdeşleşme	İletişim Becerileri	
			r	r	
Lise	Taraftar Özdeşleşme	12	-	0,00	
	SÖ	Fiziksel Saldırganlık	12	-0,05	-0,04
		Sözel Saldırganlık	12	0,35	0,07
		Öfke	12	-0,30	0,55
		Düşmanlık	12	0,15	0,45
		Dolaylı Saldırganlık	12	-0,25	0,09
	Taraftar Özdeşleşme	195	-	0,08	

Ön Lisans/Lisans	SÖ	Fiziksel Saldırganlık	195	0,20**	-0,23**
		Sözel Saldırganlık	195	0,29**	-0,13
		Öfke	195	0,15*	-0,19**
		Düşmanlık	195	0,18**	-0,14*
		Dolaylı Saldırganlık	195	0,04	-0,11
		Taraftar Özdeşleşme	61	-	-0,04
Lisansüstü	SÖ	Fiziksel Saldırganlık	61	-0,04	-0,28*
		Sözel Saldırganlık	61	0,15	-0,11
		Öfke	61	0,04	-0,25*
		Düşmanlık	61	0,09	-0,16
		Dolaylı Saldırganlık	61	-0,06	-0,23

*p<0,0 **p<0,01

Tablo 6 incelendiğinde, eğitim durumu lise olan katılımcıların saldırganlık ölçeği, taraftar özdeşleşme düzeyi ve iletişim becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Eğitim durumu ön lisans/lisans olan katılımcıların saldırganlık ölçeğinin fiziksel saldırganlık ($r=0,20^{**}$), sözel saldırganlık ($r=0,29^{**}$), öfke ($r=0,15^{*}$) ve düşmanlık ($0,18^{**}$) alt boyutları ile taraftar özdeşleşme arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülürken, saldırganlık ölçeğinin fiziksel saldırganlık ($r=-0,23^{**}$), öfke ($r=-0,19^{**}$) ve düşmanlık ($r=-0,14^{*}$) alt boyutları ile iletişim becerileri arasında ise düşük düzeyde negatif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Taraftar özdeşleşme ile iletişim becerileri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Eğitim düzeyi lisansüstü olan katılımcıların saldırganlık ölçeği ile taraftar özdeşleşme arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı görülürken, saldırganlık ölçeğinin fiziksel saldırganlık ($r=-0,28^{**}$) ve öfke ($r=-0,25^{*}$) alt boyutları ile iletişim becerileri arasında düşük düzeyde negatif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Taraftar özdeşleşme ile iletişim becerileri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Tablo 7. Katılımcıların Yerleşim Yeri Değişkenine Göre STÖÖ, İBDÖ ve SÖ Arasındaki İlişkiler

Yerleşim Yeri		n	Taraftar Özdeşleşme	İletişim Becerileri	
			r	r	
Köy/Kasaba		Taraftar Özdeşleşme	17	-	0,63**
	SÖ	Fiziksel Saldırganlık	17	0,31	-0,03
		Sözel Saldırganlık	17	0,05	-0,06
		Öfke	17	0,20	0,23
		Düşmanlık	17	0,34	0,23
		Dolaylı Saldırganlık	17	0,10	0,03
		Taraftar Özdeşleşme	36	-	-0,09
İlçe	SÖ	Fiziksel Saldırganlık	36	0,10	-0,25
		Sözel Saldırganlık	36	0,18	-0,21
		Öfke	36	0,02	-0,09
		Düşmanlık	36	0,13	-0,19
		Dolaylı Saldırganlık	36	0,01	-0,10

			İl		
			SÖ		
		Taraftar Özdeşleşme	107	-	-0,01
		Fiziksel Saldırganlık	107	-0,00	-0,44**
		Sözel Saldırganlık	107	0,24*	-0,17
		Öfke	107	0,08	-0,29**
		Düşmanlık	107	0,20*	-0,26**
		Dolaylı Saldırganlık	107	-0,07	-0,26**
Büyük Şehir	SÖ	Taraftar Özdeşleşme	108	-	-0,01
		Fiziksel Saldırganlık	108	0,26**	-0,11
		Sözel Saldırganlık	108	0,29**	-0,11
		Öfke	108	0,13	-0,21
		Düşmanlık	108	0,10	-0,05
		Dolaylı Saldırganlık	108	0,01	-0,12

*p<0,0 **p<0,01

Tablo 7 incelendiğinde, yerleşim yeri köy/kasaba olan katılımcıların taraftar özdeşleşme ile iletişim becerileri ($r=0,63^{**}$) arasında yüksek düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Saldırganlık ölçeği, taraftar özdeşleşme düzeyi ve iletişim becerileri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Yerleşim yeri ilçe olan katılımcıların saldırganlık ölçeği, taraftar özdeşleşme düzeyi ve iletişim becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Yerleşim yeri il olan katılımcıların saldırganlık ölçeğinin saldırganlık ölçeğinin sözel saldırganlık ($r=0,24^{*}$) ve düşmanlık ($r=0,20^{*}$) alt boyutları ile taraftar özdeşleşme arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülürken, saldırganlık ölçeğinin fiziksel saldırganlık ($r=-0,44^{**}$), öfke ($r=-0,29^{**}$), düşmanlık ($r=-0,26^{**}$) ve dolaylı saldırganlık alt boyutları ile iletişim becerileri arasında ise düşük ve orta düzeyde negatif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Taraftar özdeşleşme ile iletişim becerileri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Yerleşim yeri büyük şehir olan katılımcıların saldırganlık ölçeğinin fiziksel saldırganlık ($r=0,26^{**}$) ve sözel saldırganlık ($r=0,29^{**}$) alt boyutları ile taraftar özdeşleşme arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülürken, iletişim becerileri ile saldırganlık ölçeği ve taraftar özdeşleşme arasında ise istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Tablo 8. Katılımcıların Yerinde (Canlı) Maç Seyretme Sıklığı Değişkenine Göre STÖÖ, İBDÖ ve SÖ Arasındaki İlişkiler

Maç Seyretme Sıklığı		n	Taraftar Özdeşleşme	İletişim Becerileri	
			r	r	
Haftada Bir/Birkaç Kez		Taraftar Özdeşleşme	100	-	-0,06
	SÖ	Fiziksel Saldırganlık	100	0,10	-0,17
		Sözel Saldırganlık	100	0,23*	-0,19*
		Öfke	100	0,12	-0,08
		Düşmanlık	100	0,08	0,00
		Dolaylı Saldırganlık	100	0,09	0,00
			Taraftar Özdeşleşme	59	-

Ayda Bir/Birkaç Kez	SÖ	Fiziksel Saldırganlık	59	0,29*	-0,30*
		Sözel Saldırganlık	59	0,38**	-0,02
		Öfke	59	0,13	-0,17
		Düşmanlık	59	0,09	-0,00
		Dolaylı Saldırganlık	59	-0,09	-0,12
Yılda Bir/Birkaç Kez	SÖ	Taraftar Özdeşleşme	62	-	0,10
		Fiziksel Saldırganlık	62	-0,03	-0,03
		Sözel Saldırganlık	62	0,19	0,17
		Öfke	62	0,10	-0,05
		Düşmanlık	62	0,26*	-0,11
		Dolaylı Saldırganlık	62	0,09	0,02
Hiç	SÖ	Taraftar Özdeşleşme	47	-	0,04
		Fiziksel Saldırganlık	47	0,08	-0,27
		Sözel Saldırganlık	47	0,21	-0,21
		Öfke	47	0,14	-0,14
		Düşmanlık	47	0,18	-0,14
		Dolaylı Saldırganlık	47	0,02	-0,20

*p<0,0 **p<0,01

Tablo 8 incelendiğinde, haftada bir/birkaç kez yerinde (canlı) maç seyretme sıklığı değişkeni ile saldırganlık ölçeğinin sözel saldırganlık ($r=0,23^*$) alt boyutu ile taraftar özdeşleşme arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülürken, saldırganlık ölçeğinin sözel saldırganlık ($r=-0,19^*$) alt boyutu ile iletişim becerileri arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Taraftar özdeşleşme ile iletişim becerileri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Ayda bir/birkaç kez yerinde (canlı) maç seyretme sıklığı değişkeni ile saldırganlık ölçeğinin fiziksel saldırganlık ($r=0,29^*$), sözel saldırganlık ($r=0,38^{**}$) alt boyutları ile taraftar özdeşleşme arasında düşük ve orta düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülürken, saldırganlık ölçeğinin fiziksel saldırganlık ($r=-0,30^*$) alt boyutu ile iletişim becerileri arasında orta düzeyde negatif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Taraftar özdeşleşme ile iletişim becerileri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Yılda bir/birkaç kez yerinde (canlı) maç seyretme sıklığı değişkeni ile saldırganlık ölçeğinin düşmanlık ($r=0,26^*$) alt boyutu ile taraftar özdeşleşme arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülürken, iletişim becerileri ile saldırganlık ölçeği ve taraftar özdeşleşme arasında ise istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Hiç yerinde (canlı) maç seyretmeye gitmeyen katılımcıların saldırganlık ölçeği, taraftar özdeşleşme düzeyi ve iletişim becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Tablo 9. Katılımcıların Yaş ve Takımının Maçlarını Seyretmek İçin Aylık Ortalama Harcama Miktarı Değişkenlerine Göre STÖÖ, İBDÖ ve SÖ Karşılaştırması (Pearson Correlation)

n	Yaş	Aylık Harcama Miktarı (TL)
	r	r

	Taraftar Özdeşleşme	268	0,05	0,24**
	İletişim Becerileri	268	0,09	0,04
SÖ	Fiziksel Saldırganlık	268	-0,14*	0,01
	Sözel Saldırganlık	268	0,04	-0,10
	Öfke	268	-0,10	-0,04
	Düşmanlık	268	-0,13*	0,02
	Dolaylı Saldırganlık	268	0,14*	-0,05

*p<0,0 **p<0,01

Tablo 9 incelendiğinde, yaş değişkeni saldırganlık ölçeğinin fiziksel saldırganlık ($r=-0,14^*$), düşmanlık ($r=-0,13^*$) ve dolaylı saldırganlık ($r=0,14^*$) alt boyutları arasında düşük düzeyde pozitif ve negatif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Yaş değişkeni ile taraftar özdeşleşme, iletişim becerileri ve saldırganlık ölçeğinin diğer hiçbir alt boyutunda ise anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Takımınızın maçlarını seyretmek için aylık ortalama harcama miktarı değişkeni ile taraftar özdeşleşme ($r=0,24^{**}$) arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Takımınızın maçlarını seyretmek için aylık ortalama harcama miktarı değişkeni ile iletişim becerileri ve saldırganlık ölçeğinin hiçbir alt boyutunda ise anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Tablo 10. STÖÖ, İBDÖ ve SÖ Arasındaki İlişkiler (Pearson Correlation)

	n	İletişim Becerileri	Taraftar Özdeşleşme	
		r	r	
Taraftar Özdeşleşme	268	0,01	-	
SÖ	Fiziksel Saldırganlık	268	-0,16**	0,13*
	Sözel Saldırganlık	268	-0,06	0,25**
	Öfke	268	-0,10	0,13*
	Düşmanlık	268	-0,04	0,16**
	Dolaylı Saldırganlık	268	-0,05	0,05

*p<0,0 **p<0,01

Tablo 10 incelendiğinde, saldırganlık ölçeğinin fiziksel saldırganlık ($r=-0,16^{**}$) alt boyutu ile iletişim becerileri arasında düşük düzeyde negatif yönlü ilişki olduğu görülürken, saldırganlık ölçeğinin fiziksel saldırganlık ($r=0,13^*$), sözel saldırganlık ($r=0,25^{**}$), öfke ($r=0,13^*$) ve düşmanlık ($r=0,16^{**}$) alt boyutları ile taraftar özdeşleşme arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Taraftar özdeşleşme ile iletişim becerileri arasında ise anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Tartışma ve Sonuçlar

Araştırma bulgularında, futbol taraftarı olan katılımcıların cinsiyet değişkenine göre taraftar özdeşleşme ölçeği ve saldırganlık ölçeğinin fiziksel saldırganlık alt boyutunda istatistiksel

olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde her iki alt boyuttada bu farkın erkek katılımcıların lehine olduğu görülmektedir. İletişim becerileri ölçeği ve saldırganlık ölçeğinin diğer hiçbir alt boyutunda ise istatistiksel olarak fark tespit edilmemiştir (Tablo 3). Literatür incelendiğinde, cinsiyet değişkeni ile futbol taraftarlarının takımla özdeşleşme düzeyleri arasında yapılan araştırmalarda erkek katılımcıların lehine fark olduğunu tespit eden çalışmaların olduğu görülmektedir (Altınok vd., 2017; Polat, 2018; Polat, Yoka ve Üzüm, 2018; Polat, Sönmezoglu, Yıldız ve Çoknaz, 2019; Karatoprak, 2019; Kılıç, 2020). Dolayısıyla yapılan araştırmalar çalışma sonucunu destekler niteliktedir. Ayrıca erkek taraftarların kadın taraftarlara göre taraftar özdeşleşme düzeylerinin daha yüksek olması ülkemizde erkeklerin futbola olan ilgi ve eğiliminin kadınlara oranlara daha fazla olduğunu da kanıtlar nitelikte olduğu söylenbilir. Cinsiyet değişkeni ile futbol taraftarlarının saldırganlık düzeyleri arasında yapılan araştırmalar incelendiğinde ise, Kuru ve Var (2009) futbol seyircilerinin spor alanlarındaki saldırganlık davranışlarını inceledikleri araştırmada erkek taraftarların kadın taraftarlara oranla daha çok saldırganlık olaylarına katıldıklarını tespit etmişlerdir. Beşkat (2016) da futbol seyircilerinin saldırganlık ve şiddet düzeylerini incelediği araştırmada erkek taraftarların saldırganlık ve şiddet düzeylerinin kadın taraftarlara oranla daha yüksek olduğunu saptamıştır. Aynı şekilde Yıldırım (2017) da futbol seyircilerinin saldırganlık davranışlarına ilişkin görüşleri incelediği araştırmada erkek taraftarların küfürlü ve sözlü saldırı davranışlarının kadın taraftarlara oranla daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Araştırma bulgularını destekleyen nitelikte olan bu sonuçlar aynı zamanda taraftar özdeşleşme düzeyiyle de bağlantılıdır. Çünkü taraftar özdeşleşme düzeyi yüksek olan taraftarların takımlarıyla aralarında kurmuş oldukları duygusal bağdan kaynaklı olarak destekledikleri takımın kaybetmesine ya da takıma yönelik yapılan kötü eleştirilere tahammül edemeyerek saldırgan davranışlar gösterme eğilimleri daha yüksek olmaktadır.

Basketbol taraftarı olan katılımcıların cinsiyet değişkenine göre taraftar özdeşleşme ölçeği, iletişim becerileri ve saldırganlık ölçeğinin düşmanlık alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde bu farkın taraftar özdeşleşme ölçeğinde erkek katılımcıların lehine olduğu görülürken, iletişim becerileri ölçeği ve saldırganlık ölçeğinin düşmanlık alt boyutunda bu farkların kadın katılımcıların lehine olduğu görülmektedir. Saldırganlık ölçeğinin diğer hiçbir alt boyutunda fark görülmemiştir (Tablo 3). Literatür incelendiğinde, cinsiyet değişkeni ile basketbol taraftarlarının taraftar özdeşleşme düzeyleri arasında yapılan araştırma olmadığı görülmektedir. Fakat yapılan araştırmalarda lisanslı spor ürünü satın alma davranışı ile taraftar özdeşleşme arasında fark ve ilişki olduğunu tespit eden araştırmalar olduğu görülmektedir. Örneğin; Ekinci (2018) üniversite öğrencilerinin taraftarı oldukları takım ile özdeşleşme düzeylerini incelediği araştırmada cinsiyet değişkeni ile satın alma niyeti arasındaki ilişkiyi incelemiş ve erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla taraftarı oldukları spor kulübünün lisanslı ürünlerini satın alma eğilimlerinin daha fazla olduğunu saptamıştır. Çift yıldız (2015) da takımların lisanslı ürünleri bağlamında takımla özdeşleşme, duygusal marka bağlılığı ve satın alma niyeti olguları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada taraftarlık ile satın alma niyeti ve duygusal bağlılık arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde ilişki olduğunu tespit etmiştir. Dolayısıyla lisanslı spor ürününün satın alma ile taraftar özdeşleşme arasında doğru orantı olduğu söylenebilir. Bu araştırmada da basketbol taraftarlarının taraftar özdeşleşme düzeyleri arasında erkek katılımcıların lehine fark olmasının nedeni taraftarı oldukları basketbol takıma karşı göstermiş oldukları bağlılıktan kaynaklandığı ön görülebilir. Basketbol taraftarlarının saldırganlık davranışı üzerine yapılan araştırmalarda ise Aslan ve Geyik (2018) futbol ve basketbol taraftarlarının sporda şiddet ve istenmeyen davranışlarını incelemişler ve basketbol

ve futbol taraftarları arasında cinsiyet açısından fark tespit etmişlerdir. Ayrıca kadın taraftarların basketbol branşında daha fazla olduğunu saptamışlardır. Dolayısıyla basketbol taraftarlarının futbol taraftarlarına oranla daha fazla olması basketbol kadın taraftarlarının düşmanca saldırganlık davranışları göstermelerinde etkili olabilir. Ayrıca iletişim becerileri ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında kadın katılımcıların erkek katılımcılara oranla iletişim becerilerinin yüksek olduğu çalışmaların olduğu görülmektedir (Akbaş, 2014; Akgül, 2020). Dolayısıyla araştırma bulguları değerlendirildiğinde kadınların erkeklere oranla iletişim becerilerinin daha yüksek olmasının nedeni olarak kadınların iletişim kurma ve kendini ifade etme becerilerinin erkeklere oranla daha yüksek olması gösterilebilir.

Araştırma bulgularında, futbol taraftarlarının takımlarının deplasman maçlarına gitme durumlarına göre taraftar özdeşleşme ölçeğinde istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde bu farkın takımlarının deplasman maçlarına giden katılımcıların lehine olduğu görülmektedir. İletişim becerileri ve saldırganlık ölçeğinin hiçbir alt boyutunda fark görülmemiştir (Tablo 4). Literatür incelendiğinde, futbol taraftarlarının deplasman maçlarına gitme değişkeni ile taraftar özdeşleşme arasında yapılan araştırmalarda deplasman maçlarına giden katılımcıların deplasman maçlarına gitmeyen katılımcılara oranla taraftar özdeşleşme düzeylerinin daha yüksek olduğunu sonucuna ulaşan çalışmaların olduğu görülmektedir (Polat, Yoka ve Üzüm, 2018; Polat, Yoka, Can ve Yılmaz, 2019; Polat, Sönmezoğlu, Yıldız ve Çoknaz, 2019). Dolayısıyla takımının maçlarına giden futbol taraftarlarının takımlarına karşı duymuş oldukları psikolojik ve duygusal bağdan dolayı takımlarını desteklemek ve yalnız bırakmamak adına deplasman maçlarına gittikleri ve bu nedenle taraftar özdeşleşme düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Basketbol taraftarlarının takımlarının deplasman maçlarına gitme durumlarına göre taraftar özdeşleşme ölçeğinde istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde bu farkın takımlarının deplasman maçlarına giden katılımcıların lehine olduğu görülmektedir. İletişim becerileri ve saldırganlık ölçeğinin hiçbir alt boyutunda fark görülmemiştir (Tablo 4). Literatür incelendiğinde, basketbol taraftarları takımlarının deplasman maçlarına gitme durumları ile taraftar özdeşleşme düzeyleri arasında yapılan araştırma olmadığı görülmektedir. Araştırma bulguları incelendiğinde ise, basketbol taraftarlarının takımlarının deplasman maçlarına gitme durumları ile taraftar özdeşleşme arasında deplasman maçlarına giden katılımcıların lehine fark olması beklenen bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. Çünkü, takımının maçlarına giden katılımcıların takımlarıyla aralarında güçlü bir bağ olması ve bu nedenle de taraftar özdeşleşme düzeylerinin yüksek olması beklenmektedir.

Araştırma bulgularında, futbol taraftarlarının lisanslı spor geçmişi durumlarına göre taraftar özdeşleşme ölçeğinde istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde bu farkın lisanslı spor geçmişi olan katılımcıların lehine olduğu görülmektedir. İletişim becerileri ve saldırganlık ölçeğinin hiçbir alt boyutunda fark görülmemiştir. Aynı şekilde basketbol taraftarlarının da lisanslı spor geçmişi durumlarına göre saldırganlık ölçeğinin düşmanlık alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark tespit edilmiştir. Aritmetik ortalamalar incelendiğinde bu farkın lisanslı spor geçmişi olan katılımcıların lehine olduğu görülmektedir. Taraftar özdeşleşme, iletişim becerileri ve saldırganlık ölçeğinin diğer hiçbir alt boyutunda fark görülmemiştir (Tablo 5). Literatür incelendiğinde, Altınok ve arkadaşları (2017) lise öğrencilerinin taraftarı oldukları takım ile özdeşleşme düzeylerini inceledikleri araştırmada spora katılım şekli ile taraftar özdeşleşme arasındaki farkları incelemişler ve aktif olarak spor yapan katılımcıların taraftar özdeşleşme puanlarının yüksek olduğunu tespit

etmişlerdir. Karatoprak (2019) da spor yapan futbol taraftarlarının takımlarıyla özdeşleşme düzeylerini incelediği araştırmada takım sporu yapan katılımcıların bireysel spor yapan katılımcılara oranla taraftar özdeşleşme düzeylerinin daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Bu sonuçlar hem futbol hem de basketbol taraftarlarının lisanslı spor geçmişi durumları ile taraftar özdeşleşme düzeyleri arasındaki farkı destekler niteliktedir. Dolayısıyla taraftarların takımlarıyla özdeşleşme düzeylerinin yüksek olmasının nedenleri arasında taraftarların lisanslı spor geçmişlerinin olması ve destekledikleri spor branşıyla ilgilenmeleri gösterilebilir.

Araştırma bulgularında, eğitim durumu ön lisans/lisans olan katılımcıların saldırganlık ile taraftar özdeşleşme düzeyleri arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülürken, eğitim durumu lise ve lisansüstü olan katılımcıların saldırganlık ile iletişim becerileri arasında ilişki olmadığı görülmektedir. Eğitim durumu ön lisans/lisans ve lisansüstü olan katılımcıların saldırganlık ile iletişim becerileri arasında düşük düzeyde negatif yönlü ilişki olduğu görülürken, eğitim durumu lise olan katılımcıların saldırganlık ile iletişim becerileri arasında ilişki olmadığı görülmektedir. Aynı zamanda taraftar özdeşleşme ve iletişim becerileri arasında da ilişki olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 6). Literatür incelendiğinde, katılımcıların eğitim durumu ile taraftar özdeşleşme düzeyleri, saldırganlık ve iletişim becerileri arasında yapılan araştırmalarda benzer (Ulukan, 2012; Akbaş, 2014; Polat, 2018; Tekelli, 2018; Polat ve Kendirli, 2019; Polat, Yoka, Can ve Yılmaz, 2019) ve farklı (Özdemir, 2014; Kuru ve Var, 2009; Duyar, 2011; Cengiz, 2017; Buğdaycı, 2018; Çiloğlu, 2019; Karatoprak, 2019; Kılıç, 2020) sonuçların olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularına bakıldığında da eğitim durumu ön lisans/lisans olan katılımcıların taraftar özdeşleşme düzeyleri arttıkça ya da azaldıkça saldırganlık davranışlarının da arttığı ya da azaldığı görülmektedir. Ayrıca eğitim durumu ön lisans/lisans ve lisansüstü olan katılımcılarında iletişim becerileri arttıkça saldırganlık davranışlarının azaldığı ya da iletişim becerileri azaldıkça saldırganlık davranışlarının arttığı görülmektedir. Dolayısıyla eğitim düzeyi arttıkça bireylerin almış oldukları eğitimden kaynaklı olarak iletişim becerilerinin yüksek olduğu ve saldırgan davranışlar gösterme eğilimlerinin azaldığı söylenebilir.

Araştırma bulgularında, yerinde (canlı) maç seyretme sıklığı haftada bir/birkaç kez, ayda bir/birkaç kez ve yılda bir/birkaç kez olan katılımcıların saldırganlık ile taraftar özdeşleşme düzeyleri arasında düşük ve orta düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülürken, yerinde (canlı) maç seyretme sıklığı hiç olan katılımcıların saldırganlık ile taraftar özdeşleşme arasında ilişki olmadığı görülmektedir. Yerinde (canlı) maç seyretme sıklığı haftada bir/birkaç kez, ayda bir/birkaç kez olan katılımcıların saldırganlık ile iletişim becerileri arasında düşük ve orta düzeyde negatif yönlü ilişki olduğu görülürken, yerinde (canlı) maç seyretme sıklığı ayda bir/birkaç kez ve hiç olan katılımcıların saldırganlık ile iletişim becerileri arasında ilişki olmadığı görülmektedir. Aynı zamanda taraftar özdeşleşme ve iletişim becerileri arasında da ilişki olmadığı tespit edilmiştir (Tablo 8). Literatür incelendiğinde, yerinde (canlı) maç izleme değişkeni ile taraftar özdeşleşme arasında yapılan araştırmalarda yerinde (canlı) maç izleyen katılımcıların lehine farklar (Altınok vd., 2017; Polat, Sönmezoğlu, Yıldız ve Çoknaz, 2019) ve yerinde (canlı) maç izleme değişkeni ile taraftar özdeşleşme arasında orta ve yüksek düzeyde pozitif yönlü korelasyonlar (Polat, Yoka ve Üzüm, 2018; Polat, Yoka, Can ve Yılmaz, 2019) olduğu görülmektedir. Yerinde (canlı) maç izleme değişkeni ile saldırganlık ve iletişim becerileri arasında fark ve ilişkinin incelendiği araştırma olmadığı görülmektedir. Araştırma bulguları incelendiğinde ise, yerinde (canlı) maç seyretme sıklığı haftada bir/birkaç kez, ayda bir/birkaç kez ve yılda bir/birkaç kez olan katılımcıların taraftar özdeşleşme düzeyleri arttıkça ya da azaldıkça saldırganlık düzeylerinin de arttığı ya da azaldığı

görülmektedir. Yerinde (canlı) maç seyretme sıklığı haftada bir/birkaç kez, ayda bir/birkaç kez olan katılımcıları ise saldırganlık düzeyi azaldıkça iletişim becerilerinin arttığı saldırganlık düzeylerinin arttıkça iletişim becerilerinin azaldığı görülmektedir. Dolayısıyla yerinde (canlı) maç seyretmeye giden katılımcıların taraftar özdeşleşme düzeylerinin yüksek olduğu ve taraftarların kendilerini ifade etme ve iletişim kurma becerilerinin yüksek olmasının saldırganlık davranışını azalttığı söylenebilir.

Araştırma bulgularında, yaş değişkeni saldırganlık ölçeğinin fiziksel saldırganlık, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık alt boyutları arasında düşük düzeyde pozitif ve negatif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Yaş değişkeni ile taraftar özdeşleşme, iletişim becerileri ve saldırganlık ölçeğinin diğer hiçbir alt boyutunda ise anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir (Tablo 9). Literatür incelendiğinde, Beşkat (2016) futbol seyircilerinin sporda saldırganlık ve şiddet düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada 18 yaş altı katılımcıların 18 yaş ve üzeri katılımcılara oranla saldırganlık ve şiddet puanlarının daha yüksek olduğu sonucunu tespit etmiştir. Polat ve Kendirli (2019) basketbolcularının iletişim becerileri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada yaş değişkeni ile saldırganlık ölçeğinin sözel saldırganlık ve dolaylı saldırganlık alt boyutları arasında düşük düzeyde negatif yönlü ilişki olduğu tespit etmişlerdir. Polat, Yoka ve Üzüm (2018) taraftar özdeşleşme düzeyi ve yaşam tatmini arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada yaş değişkeni ile taraftar özdeşleşme arasında ilişki olmadığını saptamışlardır. Özdemir (2014) kadın voleybol ve futbolcuların iletişim becerileri ve saldırganlık düzeylerini incelemiş ve yaş değişkeni ile 17-19 yaş grubu kadın futbolcuların 23 yaş üzeri kadın futbolculara oranla yıkıcı saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde ise, taraftarların yaşları arttıkça fiziksel saldırganlık ve düşmanlık düzeylerinin azaldığı görülürken, taraftarların yaşları arttıkça dolaylı saldırganlık düzeylerinin de arttığı görülmektedir.

Araştırma bulgularında, takımınızın maçlarını seyretmek için aylık ortalama harcama miktarı değişkeni ile taraftar özdeşleşme arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Takımınızın maçlarını seyretmek için aylık ortalama harcama miktarı değişkeni ile iletişim becerileri ve saldırganlık ölçeğinin hiçbir alt boyutunda ise anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir (Tablo 9). Literatür incelendiğinde, Polat, Yoka ve Üzüm (2018) taraftar özdeşleşme düzeyi ve yaşam tatmini arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada taraftar özdeşleşme ile seyir için aylık harcama miktarı arasında orta düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğunu saptamışlardır. Aynı şekilde Polat, Sönmezoglu, Yıldız ve Çoknaz (2019) da taraftar özdeşleşme ile spor için harcama miktarı arasında orta düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğunu tespit etmiştir. Araştırma bulguları da incelendiğinde, taraftar özdeşleşme düzeyi arttıkça maçlarını seyretmek için aylık ortalama harcama miktarının da arttığı ya da taraftar özdeşleşme düzeyi azaldıkça maçlarını seyretmek için aylık ortalama harcama miktarının da azaldığı görülmektedir. Yani taraftarların taraftar özdeşleşme düzeyleri maçlara gitme ve maç için harcama miktarı üzerinde kısmen de olsa etkilidir.

Araştırma bulgularında, saldırganlık ölçeğinin fiziksel saldırganlık alt boyutu ile iletişim becerileri arasında düşük düzeyde negatif yönlü ilişki olduğu görülürken, saldırganlık ölçeğinin fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke ve düşmanlık alt boyutları ile taraftar özdeşleşme arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Taraftar özdeşleşme ile iletişim becerileri arasında ise anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir (Tablo 10). Literatür incelendiğinde, Özdemir (2014) kadın voleybol ve futbolcuların iletişim becerileri ve saldırganlık düzeylerini incelemiş ve futbolcuların iletişim becerileri ile

saldırganlık ölçeğinin atılganlık alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğunu tespit etmiştir. Polat ve Kendirli (2019) de basketbolcularının iletişim becerileri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada iletişim becerileri ile saldırganlık ölçeğinin fiziksel saldırganlık, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık alt boyutları arasında düşük düzeyde negatif yönlü ilişki olduğunu saptamışlardır. Araştırma bulguları incelendiğinde de, iletişim becerileri arttıkça fiziksel saldırganlık düzeylerinin azaldığı ya da iletişim becerileri azaldıkça fiziksel saldırganlık düzeylerinin arttığı görülürken, fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke ve düşmanlık düzeyleri arttıkça taraftar özdeşleşme düzeylerinin de arttığı ya da fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke ve düşmanlık düzeyleri azaldıkça taraftar özdeşleşme düzeylerinin de azaldığı görülmektedir.

Sonuç olarak, cinsiyet, eğitim durumu, yerleşim yeri, lisanslı spor geçmişi, takımın deplasman maçlarına gitme durumu ve yerinde (canlı) maç seyretme sıklığı değişkenlerinin taraftar özdeşleşme, iletişim becerileri ve saldırganlık üzerinde kısmen de olsa etkili olduğu söylenebilir. Bununla birlikte yaş değişkeni ile saldırganlık ölçeği arasında düşük düzeyde negatif ve pozitif yönlü ilişki olduğu görülürken, takımın maçlarını izlemek için aylık ortalama harcama miktarı ile taraftar özdeşleşme arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca taraftar özdeşleşme düzeylerinin yüksek olması futbol ve basketbol saldırgan davranışlar gösterme eğilimlerinin artmasında ya da azalmasında etkili olduğu görülürken, iletişim becerileri düşük olan taraftarlarında fiziksel saldırganlık eğilimlerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

Acar, K. (2019). Takım ve bireysel sporcuların iletişim becerileri ve kaygı düzeylerinin çatışma eğilimi ile ilişkisinin incelenmesi, Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

Akbaş, E. (2014). Voleybol bölgesel liginde oynayan sporcuların antrenörle iletişim becerilerinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Akgül, A. (2020). Basketbol klasman hakemlerinin iletişim becerilerinin problem çözme süreçleri üzerindeki etkisinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Aksoy, U. (2019). Farklı klasmanlarda görev yapan futbol hakemlerinin iletişim becerileri ve özgüven düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (Aydın ili örneği), Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.

Altınok, B., Ekinci, N.E., Çimen, K., Özdilek, Ç., Kaya, İ. (2017). Lise öğrencilerinin taraftarı oldukları takım ile özdeşleşme düzeylerinin incelenmesi. Spor Eğitim Dergisi, 1(1): 59-68.

Ashforth, B.E., Mael, F. (1989). Social identity theory and the organizations. Academy of Management Review, 14: 20–39.

Aslan, Ş., Geyik, B. (2018). Futbol ve basketbol taraftarlarının sporda şiddet ve istenmeyen davranışlara bakışlarının incelenmesi. Avrasya Spor Bilimleri Araştırmaları, 3(1): 1-14.

Aycan, A., Polat, E., Uçan, Y. (2009). Takım özdeşleşme düzeyi ile profesyonel futbol müsabakalarına seyirci olarak katılım kararını etkileyen değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi. SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 7(4): 169-174.

Ayancı, H. (2019). Bireysel ve takım sporu yapan üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerinin problem çözme becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Azad Mohammed, A. (2019). Takım sporları ve bireysel sporlar ile ilgilenen bireylerin stres algılarının ve iletişim becerilerinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.

Beşkat, M. (2016). Futbol seyircilerinin empatik eğilimleri ile sporda saldırganlık ve şiddet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Şanlıurfa ili örneği), Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

Bilir, P., Sangün, L. (2013). Adana Demirspor ve Adanaspor futbol taraftarlarının şiddet eğilimleri. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, 5(1): 56-65.

Buğdaycı, S. (2018). Antrenörlerin iletişim becerileri ile öz yeterliliklerinin incelenmesi, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Buss, A. H., Perry, M. (1992). The aggression questionnaire, *Journal of Personality and Social Psychology*, 63: 452-459.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2016). Bilimsel araştırma yöntemleri (21.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

Can, S. (2002). “Aggression Questionary” adlı ölçeğin Türk popülasyonunda geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Uzmanlık Tezi, GATA Haydarpaşa Psikiyatri Servisi, Ankara.

Cengiz, Ö. (2017). Basketbol antrenörlerinin duygusal emek davranışları ile iletişim becerilerinin incelenmesi, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Çağlayan, H.S. (2003). Futbol seyircilerinin sosyo-ekonomik-kültürel yapının şiddet eğilimindeki rolü (Konya spor örneği), Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Çınarlı, İ. (2019). Futbol taraftarlarının spor tüketimine yönelik güduları, risk algıları ve gelecek katılım niyetleri arasındaki ilişkiler, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Çift yıldız, S.S. (2015). Takımların lisanslı ürünleri bağlamında, takımla özdeşleşme, duygusal marka bağlılığı ve satın alma niyeti olguları arasındaki ilişkileri incelemeye yönelik uygulama. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53): 232-241.

Çiloğlu, E. (2019). İzmir ilindeki profesyonel liglerde mücadele eden futbol, basketbol, voleybol ve hentbol branşlarındaki erkek sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Uşak.

Demirel, M., Güven Karahan, B., Ünlü, H. (2007). Farklı üniversitelerdeki spor taraftarlarının takımları ile özdeşleşme düzeyleri. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2): 76-86.

Dervent, F. (2007). Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Duyar, D. (2011). Futbol seyircisinde saldırganlık davranışlarının incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Ege, P. (2006). Farklı engel gruplarının iletişim özellikleri ve öğretmenlere öneriler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 7(2): 1-23.

Ekinci, N.E. (2018). Üniversite öğrencilerinin taraftarı oldukları takım ile özdeşleşme düzeylerinin incelenmesi. *Social Sciences Studies Journal*, 4(22): 4050-4054.

Funk, D.C., James. J. (2001). The psychological continuum model: A conceptual framework for understanding an individual's psychological connection to sport. *Sport Management Review*, 4(2): 119-150.

Giray, C., Gültekin Salman, G. (2008). Fenerbahçe taraftarlarının takımlarına yönelik psikolojik bağlılıkları ile saldırganlıkla ilgili tutumları arasındaki ilişki. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13): 147-157.

Günay N, Tiryaki Ş. (2003). Spor Taraftarı Özdeşleşme Ölçeğinin (STÖÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 14(1): 14-26.

Hargie, O. (2016). *Skilled interpersonal communication: Research, theory and practice*. United Kingdom: Copyrighted Material.

Karatopak, T. (2019). Spor yapan futbol taraftarlarının takımlarıyla özdeşleşme düzeyleriyle spor organizasyonları tüketimi arasındaki ilişki (Ordu ili örneği), *Yüksek Lisans Tezi*, Ordu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ordu.

Kılıç, A. (2020). Futbol taraftarlarının takımlarıyla özdeşleşme düzeyleri ile takımlarına yönelik merak düzeyleri arasındaki ilişki: Samsunspor taraftarları örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, Ordu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ordu.

Korkut, F. (1996). İletişim becerilerini değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi: Güvenirlik ve geçerlik çalışmaları, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7): 18-23.

Kuru, E., Var, L. (2009). Futbol seyircilerinin spor alanlarındaki saldırganlık davranışları hakkında betimsel bir çalışma (Kırşehir ili örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2): 141-153.

Özdemir, N. (2014). Kadın voleybol ve futbolcularda iletişim becerileri ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Polat, E. (2018). Spor taraftarlığı özdeşleşme ve basketbol takım isim sponsorluğu arasındaki ilişki, *Yüksek Lisans Tezi*, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Polat, E., Kendirli, K. (2019). Basketbolcuların iletişim becerisi ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. I. Uluslararası Umay İnovatif Araştırmalar Kongresi, 28-29 Haziran, Konya.

Polat, E., Sönmezoğlu, U. (2016). Futbol taraftarlarını şiddete yönelten faktörlerin incelenmesi. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1): 471-489.

Polat, E., Sönmezoğlu, U., Yıldız, K., Çoknaz, D. (2019). Futbol taraftarlarının takım imajı, takım sadakati ve takımla özdeşleşme düzeylerinin belirlenmesi. *Uluslararası Spor, Egzersiz & Antrenman Bilimi Dergisi*, 5(3): 143-153.

Polat, E., Yoka, K., Can, B., Yılmaz, K. (2019). Taraftar özdeşleşme düzeyi, yaşam tatmini ve serbest zaman tatmini arasındaki ilişkinin incelenmesi, Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 13(2): 116-127.

Polat, E., Yoka, K., Üzüm, H. (2018). Taraftar özdeşleşme düzeyi ve yaşam tatmini arasındaki ilişkinin incelenmesi. 3. Uluslararası Avrasya Spor Eğitim ve Toplum Kongresi, 15-18 Kasım, Mardin-Türkiye.

Savcı, D.Ü. (2017). Sporcular tarafından algılanan antrenör iletişim becerilerinin branşlara göre incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Selağzı, S., Çepikkurt, F. (2014). Antrenör ve sporcu iletişim düzeylerinin belirlenmesi, CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 9(1): 11-18.

Tekelli, Ö. (2018). Elit düzey kadın ve erkek voleybolcular ile basketbolcuların iletişim becerilerinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.

Tuzgöl, M. (2000). Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2(14): 39-48.

Ulukan, H. (2012). İletişim becerilerinin takım ve bireysel sporculara olan etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

Wann D.L, Branscombe N.R. (1993).Sports fans: Measuring degree of identification with their team, *International Journal of Sports Psychology*, 24(1): 17.

Yıldırım, M. (2017). Futbol seyircilerinin saldırganlık davranışlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(50): 1046-1057.

Zelyurt, M.K. (2019). Futbol taraftarlığı, özdeşleşme ve kimlik: taraftarlıktan fantezime. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1): 85-105.